

Министерство образования Республики Беларусь

Учреждение образования

«Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка»

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

*Материалы II Международной студенческой научно-практической конференции
(в рамках Международного форума «Студенческая наука – инновационный потенциал будущего»)
г. Минск, 19 апреля 2018 г.*

*Научное электронное издание
локального распространения*

Минск
БГПУ
2018

ISBN 978-985-541-517-7

© Оформление. БГПУ, 2018

УДК 373.3
ББК 74.24
С568

Редакционная коллегия:

Жданович Н. В. (отв. ред.), кандидат филологических наук, доцент, декан факультета начального образования БГПУ;
Азарко О. В., кандидат филологических наук, доцент, заместитель декана факультета начального образования БГПУ по учебной работе;
Сорока О. Г., кандидат педагогических наук, доцент, заместитель декана факультета начального образования БГПУ по научной работе;
Василевская Е. С., кандидат филологических наук, доцент, доцент кафедры белорусского и русского языкознания БГПУ;
Качан О. Г., кандидат филологических наук, доцент, доцент кафедры белорусского и русского языкознания БГПУ;
Баранова Л. И., кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры педагогики и психологии начального образования БГПУ

С568 **Современные** тенденции развития начального образования: материалы II Междунар. студ. науч.-теор. конф., г. Минск, 18 апреля 2018 г. / Бел. гос. пед. ун-т им. М. Танка; редкол.: Н. В. Жданович (отв. ред.) [и др.]. — Минск : БГПУ, 2018. — 224 с.

ISBN 978-985-541-515-7.

В сборнике представлены результаты исследований студентов, отражающие актуальные вопросы педагогики и психологии начального образования, методик преподавания учебных предметов в начальной школе.

Адресуется преподавателям, аспирантам, студентам и всем, кто интересуется проблемами педагогики, психологии младшего школьного возраста и методик преподавания в начальной школе.

Минимальные системные требования:
Операционная система Windows 98 и выше
Процессор Pentium III, RAM 32 Mb (ОЗУ), HDD 250 Mb
Видеоадаптер с разрешением 800×600, 256-цветов,
32 Mb видеопамати, DVD-ROM, мышь

Программное обеспечение: Adobe Acrobat Reader

Ответственный за выпуск *О. Г. Сорока*
Техническое редактирование и компьютерная верстка *А. А. Покало*
Дизайн обложки *Е. С. Выдрицкой*

Дата подписания к использованию 03.10.18. 2,06 Mb. Тираж 5 электрон. экз. Заказ 621.

Издатель и полиграфическое исполнение: учреждение образования «Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка».

Свидетельство о государственной регистрации издателя печатных изданий № 1/236 от 24.03.14.
ЛП № 02330/448 от 18.12.13. Ул. Советская, 18, 220030, Минск.

© Оформление. БГПУ, 2018

СЛОВЫ-НАЙМЕННІ РЭЧАЎ ХАТНЯГА АБІХОДУ І ШЛЯХІ ІХ ЗАСВАЕННЯ ВУЧНЯМІ ПАЧАТКОВЫХ КЛАСАЎ

Л.М. Матвіенка

WORD-NAME HOME AFFAIRS ABIHODU AND WAYS OF DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN

L. Matvienka

БДПУ (Мінск)

Нав. кір. – В.Г. Качан, канд. філал. навук, дацэнт

Артыкул апісвае лексіка-семантычную групу слоў-найменняў рэчаў хатняга абиходу і прапануе заданні на засваенне гэтай лексікі навучэнцамі пачатковых класаў

Ключавыя словы: лексіка-семантычная група, найменні рэчаў хатняга абиходу.

The article describes about lexico-semantic group words and names of household things as is also offer the tasks, which directed to lexic comprehension by the pupils of elementary class.

Keywords: lexical-semantic group, naming things abihodu home.

Як вядома, папаўненне лексічнага запасу чалавека адбываецца на працягу ўсяго жыцця. Парахаменка В. Г. адзначае, што слоўнік дзіцяці пад час навучання ў першым класе павялічваецца больш як на паўтары тысячы слоў. За наступныя тры гады навучання лексікон школьніка дасягае прыклада васьмі-дзесяці тысяч слоў. Улічваючы гэта, вельмі важна стварыць такое лексічнае асяроддзе для навучэнцаў, у якім працэс пашырэння і паглыблення слоўнікавай базы вучняў будзе праходзіць на ўзроўні ўнутранай матывацыі.

Не сакрэт, што беларуская мова ў большасці сучасных школьнікаў знаходзіцца на даволі нізкім узроўні, вучні не разумеюць яе важнасці, не заўважаюць прыгажосці. Гэта абумоўлена тым, што ў Рэспубліцы Беларусь склалася такая моўная сітуацыя, як руска-беларускі білінгвізм, або двухмоўе, у выніку чаго па-за межамі школы цяжка знайсці ўмовы для практычнай рэалізацыі накопленнага лексічнага запасу.

Паводле перапісу насельніцтва Беларусі, які праводзіўся ў 1999 годзе, было выяўлена, што 73,7 % жыхароў лічаць беларускую мову роднай, 36,7 % актыўна карыстаюцца ёю ў паўсядзённым жыцці. Перапіс насельніцтва 2009 года паказаў, што доля жыхароў, якая лічыць беларускую мову роднай знізілася на дваццаць пазіцый і састаўляе 53, 2 %, толькі 23,4 % жыхароў краіны выкарыстоўвае мову як асноўны сродак зносін. Пасля зацверджання ў 1995 годзе рускай

мовы як другой дзяржаўнай, адкрыцця рускамоўных школ, пераходу ВНУ на рускую мову навучання беларуская мова паступова набыла статус другой сярод яе носьбітаў.

У сучаснай баларускай мове існуе мноства лексічных пластоў, якія можна абраць як асноўны каталізатар узбагачэння слоўнікавага запasu навучэнцаў. Пэўную цікавасць выклікае лексіка-семантычная група слоў-найменняў рэчаў хатняга абіходу. Падабраны пласт лексем быў класіфіцыраваны па наступных крытэрыях: 1) назвы прадметаў для захоўвання і пераносу рэчываў (баклага, гарнец, гляк, дзежка, кубел, сальніца, карыта); 2) назвы посуду (бойка, гарлач, даёнка, збан, карэц, кубак, патэльня, рэшата, цёрка, цёрла, цэбар, міска, чыгунок); 3) назвы сталовых прыбораў (нож, апалонік, лыжка, відэлец); 4) назвы гаспадарчых і ткацкіх прылад (бязмен, грэбні, затор, калаўрот, нацягуш, разец, цурка, цясла, веялка, пранік, трапло, кросны, калаўрот, цэп); 5) назвы мэблі (калыска, куфар, лава, паліца, стол, табурэтка, тапчан, хадулі, услон).

Як паказвае фактычны матэрыял, лексемы са значэннем «рэчы хатняга абіходу» складаюць адзін з самых каларытных пластоў лексікі, разгледзім іх бліжэй:

АПАЛОНІК – вялікая драўляная лыжка, якой разлівалі стравы (рускі адпаведнік – черпак; ГЛЯК – пасудзіна з вузкім горлам і выпуклымі бакамі для захоўвання вадкіх рэчываў (рускі адпаведнік – гляк); ЗБАН – гліняная пасудзіна з выцягнутым тулавам, пукатымі бакамі, звужаным горлам, ручкай (рускі адпаведнік – кувшин); КАДУШКА – драўляны посуд, які выкарыстоўваўся для захоўвання прадуктаў спажывання (квашанай капусты, агуркоў) (рускі адпаведнік – кадушка); КРОСНЫ – ткацкі станок; КУФАР – мэбля, якая выкарыстоўвалася для захавання адзення ці іншых прадуктаў хатняга ўжытку (рускі адпаведнік – сундук); ЛЫЖКА – прадмет сталовага прыбора для зачэпвання рэдкай або рассыпістай ежы (рускі адпаведнік – ложка); ПРАНИК – прылада для абівання льняных галовак або выбівання бялізны пры мыцці (рускі адпаведнік – валёк); РЫДЛЁЎКА – ручная прылада для капання (рускі адпаведнік – лопата); РЭШАТА – прылада для прасейвання зерня (рускі адпаведнік – решето); ТРАПЛО – прылада для ачышчэння льнянога валакна ад кастрыцы (рускі адпаведнік – трепло); ЦЁРЛА – гліняная пасудзіна, ў якой труць мак, таўкуць бульбу і пад. (рускі адпаведнік – макитра); ЦЯСЛА – цясларская прылада з паўкруглым лязом для выдзёўбвання карыт, начовак (рускі адпаведнік – тесло); ЧАПЯЛА – жалезны кручок з ручкай для падымання і пераносу скаварады (рускі адпаведнік – сковородник); ЧЫГУНОК – пасудзіна для прыгатавання ежы ў печы (рускі адпаведнік – горшок) і г. д.

Усе назоўнікі-найменні прадметаў хатняга абіходу скланяюцца, маюць род і лік, таму яны могуць быць выкарыстаны ў заданнях па вывучэнні роду назоўнікаў (апалонік, гляк, куфар – м.р.; калыска, кадушка, цурка – ж.р.;

цёрла, трапло, карыта – н. р.) і ліку (збан, карэц, качарга – адз. л.; грэбні – мн.л.; кросны – толькі мн. л.), скланення (лапата, лыжка, міска – першае скл.; калаўрот, кубел, трапло, церла – другое скл., а назоўнікаў трэцяга скланення сярод найменняў хатняга абіходу мы не знайшлі).

Вучням 4 класаў можна прапанаваць наступныя заданні.

1. Прачытайце сказы. Знайдзіце назоўнікі, якія не змяняюцца па ліках.

Аленка назбірала поўны кош гарэзлівых маслячкоў.

У печы стаяў чыгунок, ад якога смачна пахла бульбай ды капустай.

Грэбні здаўна выкарыстоўвалі для часання льну.

Па вечарах жанчыны садзілізя за кросны і ткалі ільняное палатно.

2. Змяніце род і лік прыметнікаў, што ў дужках, і запішыце. Абзначце род назоўнікаў.

(Утульны) калыска, (поўны) збан, (невялікі) кубак, (глыбокі) міска, (жалезны) чапяла, (шырокі) шуфель, (драўляны) дзежка, (распісны) куфар, (драўляны) лыжка, (стары) кросны, (нізкі) услон, (саламяны) кош, (хатні) калаўрот.

3. Спішыце і выдзеліце канчаткі назоўнікаў. Абзначце склон і скланенне прапанаваных назоўнікаў.

Сплесці кош, пазычыць шуфля, сесці на табурэтку, есці лыжкай, пакласці ў куфар, ткаць на кроснах, захоўваць у кадушцы, збіваць ў бойцы, разліваць апалонікам, наліць ў баклагу.

4. Размяркуйце словы адносна іх выкарыстання (дзе? як?).

У з о р: назвы ткацкіх прылад – кросны, калаўрот.

Назвы прадметаў для пераносу рэчываў –

Назвы посуду –

Сталовыя прыборы –

Назвы мэблі –

Назвы гаспадарчых прылад –

Словы для давелкі: дзежка, міска, патэльня, пранік, бязмен, грэбні, калыска, баклага, лава, куфар, збан, калыска, стол, чыгунок, рэшата.

Беларуская нацыянальная мова – сродак зносін беларускай нацыі, адзін з найкаштоўнейшых скарбаў, які адлюстроўвае духоўную сутнасць беларусаў. У нацыянальнай мове захавана гісторыя, культура, асаблівасці жыцця,

маральныя і эстэтычныя каштоўнасці, менталітэт. Іншымі словамі, мова – душа народа, а наш народ хоча пазбавіцца сваёй душы, як непатрэбнай рэчы, забываючыся аб тым, што без нацыянальнай мовы існаванне нацыі немагчыма.

Лексіка любой мовы, у тым ліку і беларускай, даследавана ў параўнанні з фаналогіяй і граматыкай значна менш, таму што ўяўляе сабой складаную, менш выразна арганізаваную сістэму. Тым не менш, знаёмства з гэтай сістэмай, узбагачэнне слоўнікавага запасу навучэнцаў вельмі важна ў навучальным працэсе. Такую працу трэба праводзіць на ўроках беларускай мовы і літаратурнага чытання пастаянна, паслядоўна і мэтанакіравана. Толькі ў гэтым выпадку такая праца будзе садзейнічаць развіццю і актывізацыі слоўніка вучняў пачатковых класаў.

Літаратура

1. Булыка, А. М. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы / А. М. Булыка – Мінск : Попурри, 2008. – 527 с.
2. Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі : у 5 т. Т. 1 : Акапэла – Габелен / гал. рэд. І. П. Шамякін. – Мінск : БелСЭ, 1984. – 728 с.
3. Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі : у 5 т. Т. 4 : Накцюрн – Скалькі / гал. рэд. І. П. Шамякін. – Мінск : БелСЭ, 1987. м 744 с.
4. Паўлоўскі, І. І. Беларусуая мова: падручнік для 4-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі. з беларус. мовай навучання : у 2 ч. / І. І. Паўлоўскі. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2013. – Ч. 1. – 143 с.
5. Падгайскі, Л. П. Методыка беларускай мовы: Граматыка і правапіс. 1 – 3 клас / Л.П. Падгайскі. – Мінск : Нар. Асвета, 1981. – 176 с.
6. Грыгор’ева, Л.М. Сучасная беларуская мова: вучэбн. дапам. / пад агул. рэд. Л.М. Грыгор’евай. – Мінск : Выш. шк., 2010. – 622 с.
7. Беларуская мова // Википедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://be-tarask.wikipedia.org/wiki/Беларуская_мова. – Дата доступа: 10.04.2018.